SURİYE'DE ARTAN ABD-İRAN GERGİNLİĞİ

SİBEL DÜNDAR
Araştırma Asistanı **ORSAM**

> Temmuz ayı başından beri Suriye'deki ABD üslerine yönelik 4 saldırı düzenlenmiş, ABD bu eylemlere karşı hava saldırıları ile karşılık vermiştir. ABD Başkanı Joe Biden döneminde Suriye'deki İranlı milislere düzenlenen ilk hava saldırısı şubat ayında gerçekleştirilmiş ve en az yirmi kişinin olay sonucunda hayatını kaybettiği bilgisi paylaşılmıştır.

ABD öncülüğündeki Uluslararası koalisyon güçleri Suriye'nin doğusunda yer alan Deyr ez-Zor'daki askerî noktalarına temmuz ayı başından itibaren sıklıkla roket saldırıları düzenlenmektedir. koalisyon güçleri ve yerel müttefiki YPG tarafından yapılan açıklamalarda roket ve füze saldırılarının sorumlusunun İran Devrim Muhafızları Ordusu'na (DMO) bağlı milis kuvvetler olabileceği ihtimali ön plana çıkmaktadır. Saldırıların gerçekleştirildiği Deyr ez-zor, her iki tarafın da varlık gösterdiği ve özellikle konumu itibari ile stratejik öneme sahip bir bölgedir. Söz konusu durum ve karşılıklı saldırılar, Suriye'deki mevcut gerilimin önümüzdeki dönemde Deyr ez-Zor üzerinden artarak devam edeceğini göstermektedir.

SALDIRI GİRİŞİMLERİNİN ARKA PLANI

Suriye ve Irak sınırında yer alan DMO'ya bağlı milislere ait bölge ve askerî noktaların Uluslararası Koalisyon Güçleri tarafından sık sık hedef alındığı bilinmektedir. Ancak son dönemlerde Deyr ez-Zor'da yer alan ABD askerî noktalarına yönelik roket ve füze saldırılarının gerçekleşmesi ve özellikle temmuz ayında bu saldırıların sıklığının artması dikkat çeken bir husus olmuştur. Temmuz ayı başından beri Suriye'deki ABD üslerine yönelik 4 saldırı düzenlenmiş, ABD bu eylemlere karşı hava saldırıları ile karşılık vermiştir. ABD Başkanı Joe Biden döneminde Suriye'deki İranlı milislere düzenlenen ilk hava saldırısı şubat ayında gerçekleştirilmiş ve en az yirmi kişinin olay sonucunda hayatını kaybettiği bilgisi paylaşılmıştır. 28 Haziran 2021'de ise Biden yönetiminin onayı ile koalisyon güçleri tarafından Deyr ez-Zor'un doğusundaki İran mevzilerine yönelik ikinci bir hava saldırısı gerçekleştirilmiştir.

Milisler tarafından silah deposu ve operasyon merkezi olarak kullanılan iki hedefe yönelik operasyonda en az 5 milis hayatını kaybetmiştir. İkinci saldırının gerçekleşmesinin ardından aynı gün, İran tarafından karşı bir saldırı gerçekleştirilmiş ve Meyadin'de yoğun bir konuşlandırması bulunan İran destekli milis güçler tarafından el-Ömer'de bulunan petrol sahasına 5 Grad füzesi fırlatılmıştır. Yerel kaynaklardan edinilen bilgilere göre, fırlatılan füzelerin petrol sahasındaki konutların yakınına isabet ettiği ve herhangi bir can veya mal kaybı yaşanmadığı öğrenilmiştir. Verilen karşılık sonrasında, İran tarafından desteklenen birkaç silahlı grubun komutanları aynı günün geç saatlerinde Irak'ın başkenti Bağdat'ta bir araya

gelmiş ve Washington yönetiminin sakin kalması koşulu ile durumun kontrol altına alınması ve saldırıların durdurulması şeklinde karar almıştır. Söz konusu toplantıya katılanlar arasında Bedir Örgütü lideri Hadi el-Amiri, Halk Seferberlik Güçleri kurmay başkanı Ebu Fadak el-Muhammedavi, Asa'ib Ehl el-Hak'tan temsilciler, Kataib Hizbullah ve Kataib Seyyid el-Şuhada'dan yetkililer yer almıştır. Her iki ülkenin de tek taraflı gerçekleştirilen saldırıları ülke egemenliklerinin bir ihlali olarak nitelendirmiş ve çeşitli kınama açıklamalarında bulunmuştur.

"ABD savunma yetkilileri tarafından saldırılar ile ilgili başlatılan soruşturmada yapılan açıklamalarda, "ilk incelemeler sonucunda, saldırıların gelişigüzel ve çok uzak olmayan bir bölgeden yapıldığının tespit edildiğini" ifade edilmiştir. Roket ve füzelerin Deyr ez-Zor yakınlarındaki bir bölgede faaliyet gösteren İran destekli milis gruplar tarafından atıldığı ihtimali üzerinde durulmuştur."

Devam eden gerginlik neticesinde 7 Temmuz tarihinde ABD ve koalisyon güçlerinin bulunduğu Irak'taki Ayn el-Esat hava üssüne 14 roket atıldığı, bunun yanı sıra yine el-Ömer petrol sahasına patlayıcı madde yüklü bir İnsansız Hava Aracı (İHA) ile saldırı girişimi olmuş, savunma sisteminin devreye girmesi ile İHA etkisiz hâle getirilmiştir. Bir sonraki saldırı girişimi 10 Temmuz'da gerçekleştirilmiş Uluslararası Koalisyon güçlerinin Deyr ez-Zor'un doğu kırsalında askerî üs olarak aldığı Koniko Gaz Sahası roket ile hedef alınmıştır. Büyük bir patlamanın meydana geldiği olay sonrasında ABD Savunma Bakanlığı tarafından yapılan açıklama ile saldırılar doğrulanmış ancak detaylı bilgi vermekten kaçınılmıştır. Son saldırı girişimi ise 11 Temmuz'da Ömer Petrol Sahası'nda bulunan askerî üsse yerel yapım bir füzenin gönderilmesi ile gerçekleştirilmiştir.

ABD savunma yetkilileri tarafından saldırılar ile ilgili başlatılan soruşturmada yapılan açıklamalarda, "ilk incelemeler sonucunda, saldırıların gelişigüzel ve çok uzak olmayan bir bölgeden yapıldığının tespit edildiği" ifade edilmiştir. Roket ve füzelerin Deyr ez-Zor yakınlarındaki bir bölgede faaliyet gösteren İran destekli milis gruplar tarafından atıldığı ihtimali üzerinde durulmuştur. İran destekli grupların saldırıların sorumlusu olarak gösterilmesinin altında yatan sebeplere baktığımızda ise üzerinde durulan ihtimalin doğru olabi

nucu karşımıza çıkmaktadır. hâlihazırda taraflar arasındaki gerilim, Irak'ta bulunan DMO'ya bağlı milis kuvvetler ile ABD güçleri arasında karşılıklı misilleme atışları ile devam etmektedir. Yaşanılan son olaylar, çatışma alanının sadece Irak ile sınırlı kalmadığı, Suriye üzerinden de yürütüldüğünü göstermektedir. Nitekim, son günlerde DMO'ya bağlı milis grupların Meyadin şehrindeki mahalleleri ele geçirmeye çalıştığı ve Deyr ez-Zor'un doğusundaki çok sayıda eve el koyduğu da gözlemlenmiştir. Yaşanan hareketlilik bununla da kalmamış, milis güçler tarafından bölgeye silah ve mühimmat sevkiyatlarının gerçekleştirildiği bilgisi Suriye İnsan Hakları Gözlemevi (SOHR) tarafından teyit edilmiştir.

> "Deyr ez-Zor, Suriye'nin en büyük petrol ve doğal gaz sahalarını barındırmasının yanı sıra, coğrafi konumu ve verimli tarım arazileri ile krizin iç/dış aktörlerinin vazgeçmeyi göze alamayacağı bir pozisyona sahiptir."

DEYR EZ-ZOR'UN YEREL-BÖLGESEL ÖNEMİ

Ülkenin kuzeydoğusunda Fırat Nehri üzerinde yer alan Deyr ez-Zor, Meyadin ve Ebu Kemal ilçeleri ile birlikte üç idari bölge şeklinde yönetilmektedir. Tarihi boyunca merkezî otoriteye karşı birçok devrim hareketine şahit olmasının yanı sıra farklı aktörlerin doğrudan ilgisini çeken Deyr ez-Zor, günümüzde tamamıyla tek bir gücün kontrolü altında değildir. 14 nahiye, 25 kasaba, 40 belediye ve 76 köyden oluşan Deyr ez-Zor'un doğusu YPG tarafından kontrol edilirken, batısı Suriye rejimi ve fiilen de İran destekli yabancı milis gruplar tarafından yönetilmektedir. Deyr ez-Zor, Suriye'nin en büyük petrol ve doğal gaz sahalarını barındırmasının yanı sıra, coğrafi konumu ve verimli tarım arazileri ile krizin iç/dış aktörlerinin vazgeçmeyi göze alamayacağı bir pozisyona sahiptir.

Rakka'nın 17 Ekim 2017'de YPG tarafından ele geçirilmesinin ardından, petrol zengini vilayetin

Suriye rejimine ve İranlı grupların eline geçmesi istenmediğinden Deyr ez-Zor'a yönelim olmuştur. Koalisyon güçleri ve YPG'nin Deyr ez-Zor'a yönelmesinin diğer bir hedefi ise İran'ın bölge ile kara bağlantısını kesmek olmuştur. Suriye ve Irak sınırında yer alan Deyr ez-Zor, İran'dan Lübnan'a uzanan kara bağlantısını sağlayan kent konumunda bulunmaktadır. Suriye ile Irak'ı birbirine bağlayan ve İranlı grupların Irak üzerinden Suriye'ye geçişi için kullanılan el-Kaim Sınır Kapısı, Deyr ez-Zor sınırları içinde yer almaktadır. Bölgenin kontrolünün tamamen rejimin eline geçmesi İran'ın da ülkeye giriş çıkışında belirli bir rahatlık sağlayacaktır. İran'ın ülkenin kuzeyinden geçişini engelleyen YPG'nin burada bir hakimiyet kurması İran'ın kolayca ülkeye girmesine ve rejime destek vermesine engel olacaktır. İran'ın bölge üzerindeki yayılmacı politikalarından rahatsızlık duyan ABD'de aynı tutumu sergilemekte ve İran'ın Deyr ez-Zor üzerindeki hakimiyeti ele geçirmesi istenmemektedir. Bu amaçlarla Ekim 2017'de Ömer petrol sahasını kontrolü altına alan YPG güçleri, el-Kaim sınır kapısının kontrolünü ele geçirmeye çalışmış fakat başarılı olamamıştır. Bu durumda vilayet ikiye bölünmüş YPG'nin kontrolü altındaki alan ise YPG destekli yerel konseyler tarafından yönetilmeye başlanmıştır. İran'ın bölge üzerindeki bir hakimiyet alanı daha ise bölgede konuşlu İran, Irak, Lübnan, Afganistan ve Pakistan kökenli grupların, DMO mensupları tarafından komuta edilmesi olmuştur.

ABD-İRAN ÇATIŞMASININ FARKLI SAHASI SURİYE

Son saldırı girişiminin ardından İran destekli milis grupların füzelerini Deyr ez-Zor kırsalından Rakka yönüne doğru hareket ettirdiği tespit edilmiştir. SOHR tarafından yapılan açıklamada, İran yapımı füzelerin kamyon vasıtası ile Meyadin şehri çevresindeki eş-Şibli bölgesindeki depolardan, Deyr ez-Zor-Rakka istikametinde taşındığı bilgisi paylaşılmıştır. Söz konusu füzelerin rejimin Rakka'da kontrolü altındaki bölgelerine taşındığı ihtimali üzerinde durulmuştur. Yerel kaynaklardan edinilen bilgilere göre ise ABD ordusu ve Uluslararası Koalisyon Güçleri'nden oluşan üst düzey bir heyet, iki yıl aradan sonra ilk kez Rakka şehrine bir ziyaret gerçekleştirmiş ve burada terör örgütü YPG/PKK'dan üst düzey temsilciler ile görüşmüştür. İki gün süren Rakka ziyareti kapsamında ele alınan ana gündem maddesi Fırat'ın doğusunda istikrar ve güvenliğin desteklenmesine ilişkin askerî adımların atılması olmuştur.

> **ABD-İran arasındaki ilişki biçiminin önümüzdeki dönemde çatışmacı bir şekilde yürüyeceği tahmin edilmektedir. Sonuç olarak ABD-İran gerginliğinin Suriye üzerinde bir yansıma göstermesi ve Deyr ez-Zor'da yaşananların Suriye'deki mevcut gerilimi arttıracağı öngörülebilir.**

İran destekli milis güçlerin Ocak 2020'den beri ABD'nin bölgedeki askerî üslerine yönelik çeşitli saldırı girişimleri olduğu ve koalisyon güçleri tarafından karşılık verildiği bilinmektedir. Ancak saldırıların son dönemlerde sıklaşması ve devreye İHA unsurunun girmesi dikkat çekmiştir. ABD-İran arasındaki ilişki biçiminin önümüzdeki dönemde çatışmacı bir şekilde yürüyeceği tahmin edilmektedir.

Sonuç olarak ABD-İran gerginliğinin Suriye üzerinde bir yansıma göstermesi ve Deyr ez-Zor'da yaşananların Suriye'deki mevcut gerilimi arttıracağı öngörülebilir. Ancak karşılıklı misilleme hareketlerinin taraflar arasında ciddi bir askerî çatışmaya dönüşmesi İranlı yetkililer tarafından dahi istenmeyen bir durumdur. ■